

PROBLEMATYKA WDRAŻANIA PODEJŚCIA PŁCI W PROCESIE SZKOLENIA PRACOWNIKÓW SPOŁECZNYCH

Tworzenie społeczeństwa, zbudowanego na zasadach sprawiedliwości i rozwoju, jest możliwe przy sprawiedliwym podejściu do miejsca i roli osobistości kobiety i mężczyzny jak równego w prawach, wolnościach, obowiązkach, możliwościach i odpowiedzialności. Podłożem wszystkich artykułów, regulującym polityczne, społeczno-ekonomiczne i inne prawa człowieka, jest, zgodnie z Konstytucją Ukrainy, zasada równoprawności.

We wrześniu 2018 r. minie 13 lat od czasu przyjęcia przez Ukrainę ustawy "O zagwarantowaniu równych praw i możliwości kobiet i mężczyzn". Przyjęcie tej ustawy pozwoliło założyć pewne podstawy przeprowadzenia jedynej państwowej polityki co do osiągnięcia równych praw i możliwości kobiet i mężczyzn. To stało się bodźcem dla opracowania całego szeregu ważnych dokumentów, rozwijających jego główne przepisy i instytucjonalne mechanizmy jego zabezpieczenia.

W Ukrainie przyjęto szereg strategicznych dokumentów, gdzie uwzględniono płciowy aspekt [4]: Rozporządzenie Gabinetu Ministrów Ukrainy "O zatwierdzeniu planu środków z realizacji Narodowej strategii w zakresie praw człowieka w okresie do 2020 roku"; Rozporządzenie Gabinetu Ministrów Ukrainy "O zatwierdzeniu narodowego planu działań z wykonania rezolucji Rady Bezpieczeństwa Ukrainy ONZ 1325 "Kobiety, pokój, bezpieczeństwo"; Narodowa strategia w zakresie praw człowieka i plan działań z jej realizacji; Strategia przeciwdziałania ubóstwu i Plan działań z jej realizacji; Koncepcja reformowania państwowego kierowania.

W trakcie implementacji tych normatywnych dokumentów ważną rolę obok różnych państwowych i społecznych struktur, odgrywa zakres ochrony socjalnej, gwarantujący godne życie i funkcjonowanie jednostki w społeczeństwie, zwłaszcza w kwestii realizacji jej konstytucyjnych społeczno-ekonomicznych i społeczno-politycznych praw i wolności.

Wśród fachowców, którzy na fachowym poziomie zapewniają te warunki, są socjalni pracownicy. Praktycznie orientowana treść tego zawodu jest skuteczną formą dotrzymania zasad płciowej równości. Przecież dla socjalnej pracy kluczowymi występują zasady obrony praw człowieka i socjalnej sprawiedliwości. Pracownicy socjalni są agentami przemian w życiu oddzielnego człowieka, rodziny, gromady, zatem agentami przemian w społeczeństwie.

Pozatym, podczas fachowej działalności oni pragną wyłączyć dowolne formy dyskryminacji, w tym także ze względu na płeć, od czego zależą perspektywy antydyskryminacyjnej socjalnej obsługi, socjalnej sprawiedliwości i socjalnego rozwoju.

Zatem, płciowy manstreaming zajmuje ważne miejsce w trakcie fachowego przygotowania przyszłych fachowców socjalnego zakresu jak kształtowania odpornej fachowej kompetencji poszanowanie subiektu, odporności jaźni, bez przeglądu na jej płciową przynależność, a także zdolności realizować podstawie położenia międzynarodowego i ojczystego ustawodawstwa w zakresie obrony praw i godności człowieka.

W tej dziedzinie ważnego znaczenia dajemy kursowi "Historia pracy socjalnej", ponieważ jego opanowanie pozwala rozpatrzeć kształtowanie się i rozwój systemu socjalnej pomocy od podejścia filantropijnego we wsparciu socjalnie wrażliwych warstw ludności, ludzi, którzy znaleźli się w takiej czy innej trudnej sytuacji życiowej, do pojawienia takiego rodzaju fachowej pomocy, jak socjalna praca, mająca na celu tworzenie zasadniczych warunków nie tylko dla ubezpieczenia społecznego obywateli, ale i dla rozwoju ich możliwości i umiejętności kształtowania swojego życia, mobilizowania wewnętrznych zasobów dla przezwyciężenia życiowych kryzysów i kolizji, pozytywnej samorealizacji w obywatelskiej i osobistej codzienności.

W Ukrainie i poza jej granicami historię socjalnej pracy badają S.Hlazunow, A. Horily, N. Koliada, O.Kubickyj, M.Pidhurska, W.Poliszczyk, W.Sawyckyj, W.Tycholoz, A. Furman. Problematykę płciową w socjalnej pracy analizują N. Aniszczyk, L.Wachowkyj, T.Holowanowa, S.Hryszak, O.Kikinedzi, W. Krawiec,

O. Petrenko, Z. Petroczko, E. Plisowska, O. Rasskazowa, S. Sawczenko i inne. Analiza naukowej literatury pozwoliła ustalić, że niezbadany pozostaje problem wprowadzenia płciowego podejścia w historii socjalnej pracy.

Cel artykułu – wyświetlić rolę kobiety w historii socjalnej pracy jak przesłanek wprowadzenia płciowego podejścia w trakcie przygotowania socjalnych pracowników.

Proponowany przedmiot zalicza się do głównych dyscyplin, które formują fachowy światopogląd przyszłych socjalnych pracowników. Studenci studiują główne pojęcia, dotyczące organizacyjnych podstaw socjalnej pracy w historii Ukrainy i historii współczesnego świata, po raz pierwszy zapoznają się z metodami i formami socjalnej pracy, prowadzonej wśród różnych grupami ludności, analizują właściwości systemowej budowy socjalnego zabezpieczenia i osiągają bardzo efektywne sposoby jej spełnienia.

Jednocześnie, studiowanie "Historii pracy socjalnej" orientowano na kształtowanie ogólnych umiejętności kulturalnych i fachowych przyszłych pracowników socjalnych.

Ta dziedzina zawiera posiadanie kultury myślenia, zdolność do uogólniania, analizy, postrzegania informacji; gotowość do tolerancyjnego postrzegania socjalnej i kulturalnej inności, poważnemu stosunkowi do doświadczenia pokoleń; zdolność rozumieć napędowe siły i prawidłowość historycznego procesu, miejsca człowieka w historycznym procesie, wykorzystywać przyzwyczajenia publicznego języka, wprowadzenia dyskusji i polemiki; uświadomienie socjalnej ważności swojego przyszłego fachu, obecność motywacji do spełnienia fachowej działalności.

Ten kurs znacznie poszerza fachową erudycję przyszłych fachowców, formuje rozumienie ukierunkowania, prawidłowości, napędowych sił i tendencji procesu rozwoju socjalnej pomocy jak fachowego rodzaju działalności, jego związku wzajemnego z ekonomiczną, polityczną i kulturalną ewolucją społeczeństwa, jednolite pojęcie o dynamice rozwoju teorii i praktyki socjalnej pracy.

Zaznajomienie z historycznym rozwojem humanistycznych idei, działalnością filozofów, socjologów, zajmujących się problematyką socjalnej pomocy, sprzyja kształtowaniu w świadomości przyszłych pracowników wartości humanistycznych, uświadomieniu dużego znaczenia społecznego tego zawodu.

W kontekście kompetencyjnego podejścia do fachowego przygotowania pracowników w socjalnych określono ukierunkowanie zastosowanych umiejętności z historii socjalnej pracy: do wyjaśnienia przesłanek, istoty, charakteru, właściwości współczesnej sytuacji w teorii i praktyce pracy socjalnej; w celu poszukiwania dróg rozwiązania współczesnych problemów teorii i praktyki socjalnej pracy; dla wyznaczenia perspektyw rozwoju teorii i praktyki socjalnej pracy; w celu wyjaśnienia historii powstania czy innej technologii socjalnej pracy; jak źródła osobistości wzrostu, rozszerzenia światopoglądu, jak źródła innowacyjnych idei socjalnej pracy.

Jedną z głównych koncepcji badania procesu kształtowania się i rozwoju socjalnej pracy jest podejście płciowe, które pozwala zbadać uczestnictwo kobiet i mężczyzn w praktyce pracy socjalnej, kształtowaniu płciowych ról pracowników i klientów.

Właśnie płciowe badania pozwalają pogłębić naukowe poszukiwanie, wprowadzić do naukowego dyskursu udział kobiety w historii socjalnej pracy, zestawiając go z męskim, przestudiować proces ich współdziałania, prześledzić trudną drogę ustalenia równouprawnienia między mężczyzną i kobietą. Podejście płciowe w historii przewiduje dialog płci w planie rekonstrukcji i historycznego rozwoju z uwzględnieniem form ich współdziałania i wzajemnego uzupełniania się. Badania historycznego procesu z uwzględnieniem płciowego podejścia są zbliżone do rozumienia ogólnego i specyficznego, społecznego i indywidualistycznego, podobnego i doskonałego w ewolucji świata duchowego mężczyzny i kobiety.

Płciowe podejście jako wielotorowa wizja historycznego procesu wymaga przeprowadzenia badania historii zarówno żeńskiej, tak i męskiej[7].

Koncentrujemy uwagę na stosowaniu płciowego podejścia w badaniu ojczywej historii pracy socjalnej, co pozwoli gruntownie, wszechstronnie wyświetlić nie tylko rolę kobiety i mężczyzny w uzawodowieniu socjalnej pracy, ale i u realnić świat tych płciowych konstrukcji, które wyznaczyły oblicze ukraińskiego społeczeństwa na tym czy innym etapie historycznego rozwoju.

Zatem, na czasie jest nie tylko ewolucja i dynamika udziału kobiet w historii socjalnej pracy Ukrainy, ale i w wyjaśnienie i analiza doświadczenia wybitnych kobiet, mających znaczny udział w tym zakresie.

Jednocześnie wiedza doświadczenia poprzedniczek pozwala widzieć upływy dzisiejszych trudności w osiągnięciu płciowej równości, rozumieć utajone mechanizmy dyskryminacji i obrać najbardziej efektywne strategie przemian w zakresie płciowych stosunków[5].

Ze względu na to, że ogólna historia i historia socjalnej pracy w szczególności, długi czas miała uniwersalne albo męskie aspekty, wyświetlanie roli kobiety pozwoli na umieszczenie obrazu kobiety w kontekście ogólnoswiatowym i ogólnopaństwowym, zaznaczenie ich świadomej działalności, związanej z dobroczynnością i samowolnym wsparciem potrzebującej ludności. Każda z nich wniosła własny, niepowtarzalny wkład poprzez swoje doświadczenie, uczestnictwo i rozumienie.

Właściwie, badanie roli kobiety w historii socjalnej pracy, interpretacja roli człowieka w historii pobudza do dyskusji o przyszłości polityki społecznej w naszym globalnym społeczeństwie, zwłaszcza w trudnych czasach. Wkład tych śmiałych, progresywnych, nieobojętnych kobiet w instytucjonalizację socjalnej polityki pomoże współczesnym socjalnym pracownikom w podejmowaniu mądrych decyzji, koniecznych dla przyszłości. Pozwoli wnieść wkład w napisanie "nowej" historii socjalnej pracy, zawierającą analizę społecznej hierarchii, zbudowanej na płciowych normach, stereotypach, identyczności.

Tradycje dobroczynności ukraińskich kobiet korzeniami wywodzą się z epoki Rusi Kijowskiej (Księżna Olga, córki Jarosława Mądrego: Anna, Elżbieta, Anastazja) i Hetmaństwa (Ołena Hornostawska, Anna(Halszka) Hulewycziwna,

księżniczka Raina Wyszneweńka, księżniczka Ołena i Sofia Czortoryjski, Anna Hojska, Maryja Mazepa). Kobiety-dobrodziejki na własny koszt budowały cerkwie i ofiarowały ogromne pieniądze klasztorom, opiekowały chorych, kaleków, stwarzały szpitale i szpitale przy klasztorach.

Różnorodnością form i kierunków wyodrębnia się rozwój państwowej troski i prywatnej dobroczynności na terytorium ukraińskich ziem w czasach Imperium Rosyjskiego w XIX i na początku XX stulecia. Ten okres jest szczególnie bogaty w żeńskie inicjatywy, dotyczące różnych zakresów życia społecznego, od stworzenia pierwszych żeńskich dobroczynnych organizacji do pojawienia w socjalnej historii Ukrainy takiego fenomenu jak ruchy kobiece.

Badaczka L. Smoliar, badając żeński ruch Naddnieprzańskiej Ukrainy drugiej połowy XIX-początkowi XX st., ustaliła, że głównymi kierunkami dobroczynnego działania kobiet, realizowanymi przez nie zarówno w ramach ogólnych dobroczynnych organizacji, tak i wyjątkowo żeńskich były : materialne wsparcie niezamożnych warstw ludności; krzewienie oświaty; pomoc w uzyskaniu wyższego wykształcenia przez kobiety; pomoc w zatrudnieniu; opieka nad dziećmi i osobami starszymi; akcje walki z alkoholizmem itp.[7].

Zgodnie z tymi kierunkami działania kobiet kształtowały się różne typy żeńskich organizacji dobroczynnych: dobroczynne; oświatowe; zawodowe; klerykalne [7].

Do żeńskich organizacji dobroczynnych, powstałych na zasadzie prywatnej inicjatywy należy zaliczyć organizacje w: Odessie, Połtawie, Żytomierzu, Katerynosławiu, Kijowie i Czernihowie, towarzystwo pomocy ubogim matkom w Odessie, towarzystwo opieki nad małoletnimi sierotami w Charkowie i inne.

Żeńskie organizacje dobroczynne były historycznie najstarsze, a analiza statutów wskazuje, że miały one charakter bezklasowy, ukierunkowując swoją działalność na pomoc najbiedniejszym warstwom ludności bez względu na wyznanie, wiarę czy narodowość. Zakładały te towarzystwa przedstawicielki zamożnych klas, traktujące swoją działalność jako społeczny obowiązek.

Większość członków żeńskich organizacji pracowała bezpłatnie, uważając, że poprawa bytu biednych warstw ludności stanowi jedno z głównych zadań epoki kształtowania obywatelskiego społeczeństwa. Taka działalność traktowana była przez kobiety jako społecznie konieczna i honorowa[7].

Znaczną rolę w popularyzacji tej sprawy odegrała działalność Resortu, utworzonego przez żonę cesarza Pawła Marię Fiodorowną, które zachowało swój charakter po śmierci założycielki. Stało się ono strukturą, przez którą coraz większa ilość kobiet dołączała się do dobroczynności. Głównymi zadaniami Resortu były upowszechnienie edukacji kobiet i opieka nad sierotami, co oznacza, że kobiety w jego występowały zarówno jako dostarczycielki, jak i beneficjentki pomocy.

Jedną z pierwszych szkół żeńskich w Imperium Rosyjskim była kijowska niedzielna szkoła Jawdokii Nelhowkiej. Tę inicjatywę poparły (koniec XIX-początek XX w.) : A.Kistiakiwska i I. Nowycka, A. Bondarenko, E. Sakulynska, K.Beszliagina, N.Kokolenko, P.Dal, siostry M. i E. Hazadynowi, pani Blumiel, E. Myloradowyć, N. Semykina, siostry Cholewy, L. Ożyhina, Anżuszewyć, A. Ilenkowa, H. Alczewska, W. Berdycziwska, Walerija O'Konnor, E. Nowikowa, S. Wiedeńska i inne.

Rozwojowi bezpłatnych szkół dla biednych sprzyjały: F. Derewenko, O. Ryndowska, J.Hohocka, N.Szatowa i inne.

Pierwsza żeńska organizacja w Ukrainie, która zdobywała prawo dostępu kobiet do wyższej edukacji – Towarzystwo Wspierania Wyższej Edukacji Kobiet – powstała 1840 w Charkowie jak oddział Ogólnorosyjskiej Federacji Organizacji Żeńskich i Społecznych.

W roku 1901 powstała żeńska gromada w Kijowie (1919 ta organizacja zdobyła dla Ukrainek członkostwo w Międzynarodowej radzie kobiet. Wśród członków – Ołena Pczyłka, H. Czykalenko-Keller, I. Kosacz-Borysowa, L. Starycka-Czerniachiwska, M. Hrinchenko, M. Lewycka, L. Szulhina. Żeńska gromada brała udział w działalności na rzecz upowszechniania oświaty ludowej. Jednym z głównych zadań było dostarczanie książek do wiejskich bibliotek.

Pomagała także zdolnym wiejskim dziewczynom, które pragnęły kontynuować edukację (zapewniały im mieszkanie w Kijowie, środki na wyżywienie i książki); zakładała przedszkola, organizowała koncerty i przedstawienia. Istotnym finansowym wsparciem były dochody z loterii oraz składki członkowskie. W warunkach prześladowani ukraińskiego ruchu narodowego 1901-05 żeńska gromada działała nielegalny, zebrania przeprowadzała w prywatnych mieszkaniach. Według stanu na 1916 r. funkcjonowało 18 oddziałów [2].

Badania problematyki roli kobiet w zakresie rozpowszechnienia edukacji w drugiej połowie XIX i na początku XX stulecia dają podstawy do twierdzenia, że inicjatywy kobiece były istotnym składnikiem społecznego ruchu tego okresu, a kobiety Ukrainy, na równi z mężczyznami, występowały w roli twórców i podmiotów historii społecznej[7].

Działalność żeńskich organizacji religijnych realizowana była w ramach kościoła prawosławnego. Do takich organizacji należały "Zgromadzenie Podwyższenia Krzyża Świętego Sióstr Sercanek" i "Zakon Wdów Sercanek", założone w okresie wojny krymskiej iposaidające oddział na Ukrainie Naddnieprzańskiej.

Pomoc biednej ludności na zasadach chrześcijańskiego miłosierdzia udziały: "Odeskie Zgromadzenie Sióstr Sercanek", "Zgromadzenie Sióstr Żalownic miasta Katerynosławia", "Starobielskie Zgromadzenie Wszystkich Cierpiących", "Czernihowska Wspólnota Sióstr żalownic Feodosija Uchlyckiego". W latach 60. XIX stulecia ze swojej dobroczynności były znane zakonnice wiedeńskiego klasztoru żeńskiego w guberni czernihowskiej. Przy klasztorze istniała szkoła dla dziewcząt, pracownie snycerskie i malarskie. Kobiety świadczyły medyczną miejscowej ludności [7].

Działalność żeńskich organizacji ruchu samopomocy, których celem było zapewnienie ekonomicznej niezależności kobiet i ochrona ich praw pracy charakteryzowała się różnorodnością form pracy, ich wszechstronnością. Na początku XX w. na Ukrainie naddnieprzańskiej działały następujące organizacje o

tym profilu: Odeskie Towarzystwo Wzajemnej Pomocy dla Wychowawczyń i Nauczycielek, Odeskie Towarzystwo Pomocy Położnym, Kijowskie Towarzystwo Wzajemnej Pomocy dla Położnych i Lekarek, Towarzystwo Wzajemnej Pomocy Felczerkom i Lekarkom w Kijowie, podobne towarzystwo w Katerynosławiu, Kijowskie Towarzystwo Pomocy dla Wykształconych Kobiet, Kijowskie Żeńskie Towarzystwo Wzajemnej Pomocy dla Kobiet Pracujących (analogiczne organizacje utworzono w guberni połtawskiej, Katerynosławiu, Odessie, Charkowie), Charkowski Związek Krawcowych itp.

Wraz z początkiem pierwszej wojny światowej większość żeńskich organizacji różnych typów podporządkowała swoją pracę potrzebom frontu. Rozpowszechnił ruch sióstr żalownic, w którym aktywny udział wzięły studentki Wyższych medycznych żeńskich kursów Ukrainy. Dzięki wysiłkom kobiet otwierano schroniska dla uciekinierów, przedszkola dla dzieci żołnierzy, udzielano pomocy żonom wojskowych, organizowano kursy przygotowawcze dla sióstr-żalownic.

Żeńskie organizacje Kijowa, Odessy, Charkowa, Połtawy brały udział w szyciu bielizny dla potrzeb frontu, a zazarobione pieniądze i darowizny otwierały jadalnie dla dzieci-sierotów [7].

W radzieckiej Ukrainie kierownictwo nad żeńskim ruchem w całości przejęła Komunistyczna Partia (bolszewików) Ukrainy się KP (b) U- KPU. W latach 30 XX wieku, zainicjowano tworzenie żeńskich brygad. W latach 1960 w Ukraińskiej SRR –z inicjatywy KPZR - utworzony system żeńskich rad – organizacji społecznych, działających pod bezpośrednim kierownictwem organizacji partyjnych i reprezentujących Ukrainę na międzynarodowych kongresach kobiet.

W powyższych akapitach jedynie ogólnie zaprezentowano właściwości rozwoju żeńskiego ruchu, określono wkład poszczególnych osóbw proces uzawodowienia socjalnej pracy, przedstawiono siećżeńskich organizacji społecznych itp.

Ze względu na to, że treść współczesnej pracy socjalnej ukierunkowana jest na rozwiązanie problemów w zakresie społeczeństwo-człowiek, kluczowe są tendencje – nie walka z skutkami, a niwelowanie przesłanek i przyczyn socjalnych problemów.

Praca socjalna nosi zatem charakter prewencyjny (profilaktyczny), polegający na tworzeniu warunków do realizacji pozytywnych potrzeb socjalnych, twórczej samorealizacji jednostki, niwelowania dowolnych form dyskryminacji ze względu na płeć, status społeczny czy wyznanie, co pozwala traktować pracę socjalną jako działalność, ukierunkowaną na pozytywne przemiany społeczne, oparte na ochronie praw człowieka.

Właśnie podejście płciowe w procesie kształcenia przyszłych pracowników socjalnych jest kluczową przesłanką kształtowania fachowej kompetencji oraz zdolności rozwiązywania problemów społecznych na podstawie poszanowania zasady równouprawnienia płci.

References:

1. Dichek N. P. Biografichnyi metod yak instrument polikulturnoho dialohu \ N. P. Dichek. – Rezhym dostupu: <http://lib.iitta.gov.ua/704483/1/старБіографічний%20метод.pdf>
2. Entsyklopediia suchasnoi Ukrainy. – Rezhym dostupu: http://esu.com.ua/search_articles.php?id=18143
3. Zhinochi studii v Ukraini: Zhinka v istorii ta sohodni : monohrafiia / za zah. red. L. O. Smoliar. – Odesa: Astroprint, 1999. – 440 s.
4. Zvernennia zastupnyka Ministra N. Fedorovych z nahody 12-yi richnytsi z chasu pryiniattia Ukrainy «Pro zabezpechennia rivnykh prav ta mozhlyvostei zhinok i cholovikiv» \ Sotsialnyi zakhyst. – 2017. – № 11 – 12 (252–253). – S. 10–13.
5. Kis O. Zhinka v tradytsiinii ukrainskii kulturi (druha polovyna XIX – pochatok XX st.) \ Kis O. – Lviv: Instytut narodoznavstva NAN Ukrainy, 2008.
6. Semyhina T. V. Rozvytok vlasnykh teorii sotsialnoi roboty: hlobalni tendentsii \ T. V. Semyhina \ Rozvyvalnyi potentsial suchasnoi sotsialnoi roboty:

metodolohiia ta tekhnolohii : materialy IV Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii (15 – 16 bereznia 2018 roku, Kyiv) / za red. Yu. M. Shvalba. – Kyiv : KNU imeni Tarasa Shevchenka, 2018. – S. 190–194.

7. Smoliar L. O. Mynule zarady maibutnoho. Zhinochyi rukh Naddniprianskoi Ukrainy II pol. XIX – poch. XX st. Storinky istorii : monohrafiia \ L. O. Smoliar. – Odesa : Astroprynt, 1998. – 408 s.